

Impressies van de Timmerfabriek met de publiekstoegang en het terras aan de Bassinzijde (links),

het complex gezien vanaf het binnenterrein en een doorsnee van de panden van Lumière met zaalnummers.

illustraties JHK Architecten / Verlaan en Bouwstra Architecten

Reanimatie Kop van de Sphinx

Na jaren van discussie, uitstel, rekenen en tekenen gaat het echt gebeuren: de voormalige Sphinxgebouwen bij het Bassin transformeren tot een prestigieus cultuurcomplex.

Rock-'n-roll naast film noir, moderne kunst naast Griekse tragedie. Met respect voor de rauwe schoonheid van het industrieel erfgoed.

Veiligheidshelm op, zaklamp aan. Kruip-door-sluip-door via donkere gangen vol waterlekkages, trappen vol gruis, akelig verende vloeren. Het verval is voelbaar. En dan openbaart zich plots een magistrale ruimte. Hoog, licht, robuust. Het plafond met fijnmazig stalen spant en houten bekleding is adembenemend, net als de hoge zonnige ramen aan het Bassin. Enorme machines vullen de betegelde ruimte, ruw en roestig. „Dit”, zegt David Deprez van Lumière zonder enige poging zijn trots te temperen, „wordt onze foyer”. De machinehal van de elektriciteitscentrale van de Sphinx - een rijksmonument - moet het hart van Lumière worden. Deprez: „Ik ken alle filmhuizen in Nederland. Eye in Amsterdam is natuurlijk fantastisch. Maar dit, dit heeft niemand.” Wethouder Jacques Costongs (PvdA): „Dit is buiten categorie. Je voelt gewoon wat hier mogelijk is. Ik denk zonder overdrijven dat dit het best bewaarde geheim van de stad is.” Niet alleen de toekomstige foyer is een industriële schoonheid, dat geldt ook voor de twee achterliggende ketelhuizen die samen een grote ruimte vormen. Het enorme volume imponeert. Varena's woekeken, restanten chamoetkei van de Sphinx liggen verspreid. Lumière krijgt straks zes filmzalen, waarvan er een onder de grond van het binnenterrein komt. De rest wordt op verschillende niveaus in de ketelhuizen ingepast. Als 'dozen' in de ruimte, zodat de historische architectuur zichtbaar blijft. En ook voelbaar. Want het stoken van deze gigantische ruimte is

niet haalbaar; alleen in de zalen zal het klimaat geregeld worden met verwarming of airco. Lumière moet met haar honderdduizend bezoekers de grote trekpleister van het nieuwe cultuurcomplex worden. De Muziekgieterij en Bureau Europa hebben hun intrek al genomen. Toneelgroep Maastricht volgt nog met kantoor-, decorbouw- en repetitieruimte. Jaren wordt al gesproken over de 'reanimatie' van de Kop van de Sphinx, in de volksmond de Timmerfabriek. Over de potentie van de plek bestaat geen twijfel. Toch is jaren gedubd over de invulling,

„Ik denk zonder overdrijven dat dit het best bewaarde geheim van de stad is.”

Jacques Costongs

zelfs André Rieu testte er de akoestiek. En er klonken kritische geluiden. Is zo'n cultuurhuis niet te megalomaan? Licht het gevaar van een tweede AINSI op de loer? Wordt er te veel gefocust op *high culture*? De cultuurbezuinigingen van Halbe Zijlstra maakten het er niet gemakkelijker op. De plannen zijn een middenzaal werden geschrapt; nu ligt er een 'sobere' variant met een investering van ruim 20 miljoen euro. Uitstel is vervelend, maar in dit geval is het functioneel gebleken, vindt Costongs. De plannen zijn er steeds beter op geworden; elke functie, van expositie- tot repetitieruimte, komt straks optimaal tot zijn recht. „We gaan geen monumenten meer 'kapotknippen', alles krijgt heel organisch zijn plek. Je moet het uitproberen. Durven. Anders ga je simpelweg gebouwen vullen. En dat is geen kunst.” Neem bijvoorbeeld de Muziekgieterij in het oude magazijn van de Sphinx. Grote twijfels waren er van tevoren of een popzaal wel kon functioneren met zoveel pilaren midden in de ruimte. Of de

In deze industriële ruimte - de twee voormalige ketelhuizen - worden de filmzalen van Lumière ingepast als dozen. Links de oude elektriciteitscentrale, waar de foyer in wordt gevestigd.

geluidsoverlast niet enorm zou zijn. Het bleek reuze mee te vallen. Costongs: „Je moet een keer rock-'n-roll gehoord hebben om te snappen of het kan.” De entree van het culturele complex komt straks op de cour, die via een brede trap vanaf het Bassin bereikbaar wordt. Langs de Zuid Willemsvaart moet een wandelpad komen. Er wordt, na het wegvalen van het Huis van Bourgondië, in het complex nog een plek gezocht voor de ontwikkeling van jong talent. De voorzie-

ningen voor de Muziekgieterij (bijvoorbeeld toiletten, douches, keukens) moeten nog worden aangepakt. Het Bonnefantenmuseum, Marrès en andere initiatiefnemers kunnen het magazijn (inclusief de eerste verdieping) gebruiken als extra expositieruimte. Wat er gebeurt met voormalig hotel De Ossekep is nog niet duidelijk. Het cultuurhuis moet volgens het stadsbestuur een „beslissende impuls” geven aan de stedelijke ontwikkeling in het gebied. Het Bassin is zieltoegend, en ook de Belvè-

dère kan een extra zet gebruiken. Met de verlegging van de Noorderbrug komt de Kop van de Sphinx pal aan het nieuwe Frontenpark te liggen. Niet voor niets is Bureau Europa (architectuur) na het vertrek uit de Wiebengahal blij dat ze met de neus bovenop dit fascinerende gebied zit. Lumière heeft nu 334 stoelen en krijgt er straks 500. De grootste zaal heeft nu 90 stoelen, straks 160. Pure noodzaak, legt David Deprez uit. Voor premières, schoolvoorstellingen en grote eve-

nementen is een royale zaal onmisbaar. „Voor de première van *Rundskop* moesten we de Pathé afhuren voor veel te veel geld met een sfeer die niet de onze is.” De kleine zaaltjes met 28 stoelen en schermen die menig thuisbios benaderen zijn voor de filmdistributeurs niet interessant genoeg meer. Lumière krijgt letterlijk en figuurlijk meer ruimte. „Ik verheug me nu al op de Nederlandse Dansdagen in 2015 bijvoorbeeld.” Lumière wil steeds actiever worden als productiehuis van films.

„En vergeet niet: we krijgen een terras op het zuiden aan het water.” Mooi decor voor openluchtfilms. Wethouder Costongs hoopt op korte termijn met de aanbesteding te beginnen. Dit jaar nog moet de bouw starten, in 2015 moet het nieuwe Lumière gereed zijn en een jaar later het hele complex. Uiteraard: als Maastricht culturele hoofdstad wordt, dan wordt dit een van de hotspots. En gaat '2018' niet door, dan is de stad in elk geval een bijzonder cultuurhuis rijker.